

СІЛЬСЬКИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

О. Л. ПОПОВА,

доктор економічних наук, професор

**Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
НАН України»**

e-mail: olgpo@mail.ru

Анотація. Розкрито концептуальні засади сільського розвитку як складової аграрної політики, напрями та окремі інструменти його гармонізації з аграрним розвитком, що актуалізуються за нинішньої різновекторності аграрного зростання й сільського занепаду в Україні. Узагальнено застосовувані в межах Спільної аграрної політики Європейського Союзу підходи і механізми реалізації взаємопов'язаної двокомпонентної аграрної політики. Обґрунтовано пропозиції щодо інституційних змін з метою забезпечення сільського розвитку.

Обґрунтовано, що в аграрну політику слід включити основні напрями сільського розвитку, зокрема: підтримка малих і середніх сільськогосподарських підприємств, диверсифікація зайнятості та доходів селян за рахунок несільськогосподарських видів, стимулювання організації груп виробників, підтримка формування виробничої інфраструктури, підтримка ведення органічного сільського господарства.

Задля координації діяльності, необхідне створення Міжвідомчого комітету у справах сільського розвитку, до якого увійдуть представники різних міністерств, і створення агентства з адміністрування цільових виплат із підпорядкуванням Кабінету Міністрів України.

Важливо створювати фонди локального розвитку сільських громад для реалізації проектів місцевого розвитку на засадах соціального партнерства, у тому числі із сільськогосподарськими підприємствами. Розповсюджувати найкращі практики сільського розвитку («тематичне село», вирощування нішевих сільськогосподарських культур, виробництво традиційних продуктів харчування, розвиток ремесел), які ініціюють сільські громади.

Ключові слова: складова аграрної політики, гармонізація аграрного і сільського розвитку, основні напрями сільського розвитку, підтримка малих і середніх сільськогосподарських підприємств

Актуальність. Важливою компонентою аграрної політики, крім традиційної складової – сільського господарства, є сільський розвиток (або розвиток села, сільських територій). Посилення акцентів саме на сільському розвитку в національній політиці та практиці актуалізується для України на тлі

різновекторності аграрного та сільського розвитку, просування агробізнесового підходу до ведення аграрного виробництва. Міжнародною спільнотою визнані й реалізуються концепції багатофункціональності сільського господарства, сталого розвитку, соціоекономіки, і на цих позиціях важливо формувати політику гармонізації аграрного та сільського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Академік НААН України В. В. Юрчишин доводить необхідність надати аграрній політиці України сільсько-селянської спрямованості [1, с. 14] Бородіна О. та І. Прокопа констатують, що напрям і система необхідних заходів щодо сільського розвитку формуються шляхом посилення тих складових аграрної політики, які забезпечують продукування суспільних благ у процесі сільськогосподарського виробництва [2, с. 82]. Павлов О. наголошує, що сільський розвиток є результуючою ознакою функціонування аграрної сфери [3, с. 77]. Однак інтереси сільського населення впродовж тривалого періоду не враховувалися належним чином, часто ігнорувалися у процесі розроблення аграрної політики та програм [4, с. 3]. Постає необхідність узгодження процесів аграрного розвитку із заходами щодо забезпечення зайнятості сільського населення, формування сприятливих екологічних умов проживання у селі, формування соціального партнерства для вирішення назрілих сільських проблем.

Мета дослідження – обґрунтувати напрями та інструменти гармонізації аграрною сільського розвитку, що важливо за нинішньої очевидної їх різноректорності в Україні. Узагальнити застосовувані в межах Спільної аграрної політики (САП) ЄС підходи та механізми реалізації двокомпонентної аграрної політики, перерозподілу коштів підтримки на користь реалізації заходів сільського розвитку.

Результати дослідження та їх обговорення. Досвід ряду країн, які проводять цілеспрямовану аграрну політику, свідчить, що за деаграризації (зменшення частки сільського господарства у валовому випуску продукції та зайнятості населення), роль галузі для розвитку села не знижується. Деаграризація не обов'язково призводить до зменшення кількості сільського населення. За повсюдного скорочення аграрної зайнятості, в окремих країнах (Німеччина, Латвія, Польща, РФ) кількість сільського населення стабілізувалася. У Європі сільське населення становить 27%, тоді як аграрне – 6%. Отже, європейське село приваблює громадян як місце проживання на природі з особливим укладом життя. Українське село має стати таким.

Сільське господарство залишається системоутворюючою галуззю на сільських територіях: це сфера прикладання праці для більшості сільського населення, агроландшафти є середовищем проживання сільських жителів. І тому сільське господарство має реалізувати свою багатофункціональну роль у сільському середовищі: не лише продукувати агропродовольство і сировину для промисловості, але й суспільні соціально-екологічні блага. Тому сільський розвиток стосується розвитку сільського населення, сільської економіки, сільської території з позиції орієнтації на людей (людиноцентризму) з метою забезпечення сприятливих умов для їх життєдіяльності у сільському середовищі (рис. 1).

Рис. 1. Базові компоненти сталого сільського розвитку

Прагнучи до євроінтеграції, слід орієнтуватися на Спільну аграрну політику ЄС. Цілі САП ЄС на новий програмний період 2014–2020 років сформовані на засадах сталого – економічно, екологічно та соціально збалансованого розвитку, й орієнтують на забезпечення таких цілей:

- життєздатне виробництво продовольства (економічна);
- стале управління природними ресурсами і захист клімату (екологічна);
- збалансований розвиток сільської економіки і громад (соціальна мета) [5].

Як відомо, САП ЄС базується на двох стовпах, піларах, двох фінансових блоках: I – ринкові заходи (переважно прямі виплати фермерам на 1 гектар сільгоспугідь) і II – заходи сільського розвитку. Розподіл бюджету САП на 2014–2020 роки за цими фінансовими блоками такий: 73% закріплено за I блоком і 23% – за II блоком. Очевидним є різновелике фінансове наповнення цих блоків. Однак слід зазначити, що у динаміці виплати за I блоком поступово скорочуються, а за другим – зростають. Крім цього, за допомогою спеціальних схем забезпечується взаємопов’язаність цих двох складових САП ЄС. Зокрема, реалізуються:

- підхід cross-compliance [6] – взаємне дотримання зобов’язань. Сільгоспвиробник, який прагне отримати прямі платежі на гектар сільгоспугідь за I фінансовим блоком, обов’язково має дотримуватися вимог якості та безпечності продукції, охорони навколишнього середовища й належного утримання сільськогосподарських тварин. Ці вимоги стосуються норм 19 директив і регламентів ЄС, які становлять *обов’язкові вимоги щодо ведення господарства* (statutory management requirement), до того ж, країни-члени встановлюють національні вимоги щодо утримання сільгоспугідь у належному аграрному та екологічному стані ((standards for good agricultural and environmental condition of land)). За підходу cross-compliance забезпечується подвійний вигравш, оскільки сільгоспвиробники реалізують одночасно економічні та екологічні завдання;

- схема грінінг, обов’язкова схема «зелених» платежів у новому програмному періоді 2014–2020 років, що врегульовує необхідність

спрямування 30% суми прямої підтримки за I фінансовим блоком на заходи щодо захисту клімату й навколишнього середовища. Йдеться про диверсифікацію вирощуваних культур, утримання пасовищ, відведення 5–7% угідь для спеціального використання на екологічні цілі;

– схема модуляція – це перерозподіл коштів із I фінансового блоку на користь II блоку – сільського розвитку. На період до 2020 року закріплено, що 7% від максимальної суми щорічного національного бюджету прямої підтримки, виділеної з бюджету Євросоюзу, країнам-членам слід перерозподіляти на підтримку програм сільського розвитку.

Виплати за II фінансовим блоком здійснюються зі спеціально виокремленого Європейського сільськогосподарського фонду для сільського розвитку (European Agricultural Fund for Rural Development). Політика сільського розвитку включена в стратегічні рамки ряду європейських структурних фондів – регіонального розвитку; соціального фонду; морської справи і риболовлі, Фонду зближення.

Оновлені пріоритети сільського розвитку САП ЄС на 2014–2020 роки представлені шістьма напрямками (див. Regulation (EU) № 1305/2013):

1. Сприяння передачі знань та інновацій у сільському господарстві та сільській місцевості.

2. Підвищення життєздатності та конкурентоспроможності всіх видів господарювання.

3. Сприяння організації продовольчого ланцюга та управління ризиками.

4. Зміцнення екосистем, які залежать від сільського й лісового господарства.

5. Стимулювання ефективного використання ресурсів і перехід до низьковуглецевої економіки.

6. Сприяння соціальній інтеграції, скороченню бідності та економічному розвитку в сільських районах.

Завдання для сільського господарства і сільського розвитку до 2030 року визначені Програмою ООН «Сталий розвиток: Цілі і Порядок денний 2030» [7]. Зокрема, передбачається подвоїти продуктивність сільського господарства, доходи дрібних виробників за допомогою забезпечення рівного доступу до земельних та інших виробничих ресурсів, знань, фінансових послуг і ринків та розширення можливостей для збільшення доданої вартості й зростання зайнятості в несільськогосподарських галузях. І ці завдання актуальні для України.

Безперечно, аграрна політика не може опікуватися всіма аспектами сільського розвитку. Його стосується цілий ряд політик (регіональна, соціальна, гуманітарна, регулятивна, бюджетна тощо). Підходи до сільського розвитку можуть бути різними [8, с. 14] ¹:

¹Мантино Ф. Сельское развитие в Европе. Политика, институты и действующие лица на местах с 1970-х годов до наших дней. Перевод с итальянского языка И. Храмовой. – Совместное издание Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН и Business Media of the Sole 24 Ore. – 2001.

- галузевий, коли дії спрямовуються на структурну перебудову сільського господарства, диверсифікацію доходів задля сприяння сільському розвитку;

- територіальний, коли в основному підтримується розвиток сільської інфраструктури та сфери послуг;

- перерозподільний – підтримка спрямовується для гірських, депресивних районів;

- соціумний (актуалізувався останнім часом), за якого основну ставку роблять на громади, підтримують ініційовані громадами локальні проекти за децентралізованим підходом «знизу вгору», для локального сільського розвитку комбінуються ендогенні ресурси і екзогенні процеси.

Відповідно до застосовуваних підходів сільського розвитку, виокремлюються органи державної влади, які курують цей розвиток.

В Україні актуалізується посилення сільських аспектів саме в аграрній політиці, оскільки сільгоспвиробники є менеджерами на сільських територіях, і на виконання ними функцій щодо продукування суспільних соціально-екологічних благ держава повинна надавати їм допомогу. Проте, спостерігається тенденція відмежування Міністерства аграрної політики та продовольства України від проблем сільського розвитку, і перебирання, начебто на себе якоюсь мірою функцій Міністерства регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства. Можна виправдовувати таку ситуацію проведенням реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, і Мінрегіон підтримує переважно інфраструктурні проекти у сформованих об'єднаних територіальних громадах. Але ж відомо, що соціальна інфраструктура в селі може бути хорошою, проте люди виїжджають у пошуках роботи.

Найважливіше завдання – формувати сферу зайнятості для сільського населення у селі. І саме в межах аграрної політики можна підтримувати розвиток сільської економіки за допомогою модернізації господарств, формування виробничої інфраструктури, диверсифікації діяльності за рахунок несільськогосподарських видів тощо.

В інших країнах міністерства сільського господарства чітко позиціонують свою головну роль у процесах сільського розвитку. Зокрема, у цьому році Міністерство сільського господарства Естонії перейменовано в Міністерство сільських справ. У Великобританії функціонує Департамент навколишнього середовища, продовольства і сільських справ (рівень міністерства).

За проведеними оцінками, частка витрат на сільський розвиток у видатках Мінагрополітики ледь сягає 12%. Бенефіціарами підтримки часто є не сільгоспвиробники, кошти спрямовуються не на розвиток та упередження, а на виправлення негативних ситуацій (захист від шкідливої дії вод, екологічну реабілітацію території, проведення робіт із розвитку фізичної культури серед сільського населення).

Хоча в Україні у законодавчо-нормативному полі декларується розвиток села як складова аграрної політики (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995 схвалено Концепцію розвитку

сільських територій), однак мають місце концептуальні та інституціональні розриви. Очевидною є різновекторність аграрного й сільського розвитку – аграрний сектор демонструє зростаючі тренди обсягів валового виробництва продукції та рентабельності, тоді як сільський сектор деградує – значно скоротилася зайнятість на сільськогосподарських підприємствах, знелюдніють села й зникають сільські поселення. Відтак не повністю використовується природно-економічний потенціал сільських територій і втрачається на них соціальний контроль.

Досвід різновекторного аграрного й сільського розвитку мав місце в деяких країнах, наприклад, в Англії у XVI столітті, відомий як «вівці з'їли людей» (у селян забирали землю під пасовища для розвитку прибуткового вівчарства). Сучасний «Рух безземельних селян» у Бразилії, де 4,5 млн сімей прагнуть мати землю, виявляється у набуванні її шляхом захоптів, причому не лише необроблюваних земель, але й власності великих землевласників (2% контролюють майже половину сільгоспугідь). На захоплюваних землях розбиваються табори та створюються поселення, при цьому виробництво продукції на захоплених землях перевищує рівень, який був у латифундіях.

Двокомпонентну аграрну політику – суто галузеву й спрямовану на підтримку сільського розвитку – слід реалізувати на рівні кожного сільськогосподарського підприємства. Законодавчо не унормовано відповідальність сільгосппідприємств за сільський розвиток, і їх участь у цих процесах є лише добровільною справою.

З'ясувати, чи дійсно економічно міцніші господарства краще реалізують соціальні завдання, можна за результатами їх групування за рівнем рентабельності (табл. 1). З даних таблиці видно, що, незважаючи на істотне підвищення рентабельності від першої групи збиткових і до п'ятої групи підприємств з високою рентабельністю, рівень заробітної плати працівників майже однаковий (перевищуючи встановлений соціальний стандарт мінімальної заробітної плати 1378 грн у 1,7 раза). Орендна плата за гектар сільгоспугідь навіть знижується. Тобто, економічно міцніші господарства не поспішають виплачувати працівникам гідну зарплату та орендну плату.

Значною мірою обмежується ведення трудомісткого тваринництва; частка господарств, які його не ведуть, зростає з 55% у першій групі до 80% у п'ятій (хоча до цієї групи увійшли птахофабрики). За розрахунками, кількість працівників на 1000 га угідь на сільгосппідприємствах становить 35 осіб, особистих селянських господарствах – 150, агрохолдингах – до 7 осіб, тоді як у Білорусі – 96, Німеччині – 77, Польщі – 352 особи.

Якщо сільгоспвиробників не зобов'язувати реалізувати певні соціально-екологічні завдання, то сільське господарство перетворюється у бізнес-проект, що маємо сьогодні у вітчизняній практиці.

**Соціальні параметри діяльності великих і середніх підприємств
залежно від ефективності діяльності***

Показник	Рентабельність, %				
	до 1	1,1 – 25,0	25,1 – 60,0	60,0 – 100,0	понад 100
1	2	3	4	5	6
Середня рентабельність по групі, %	–21,1	12,3	40,0	75,8	148,3
Середньомісячна зарплата одного працівника, грн	2333	2350	2358	2475	2450
Орендна плата за 1 га сільгоспугідь, грн.	1425	1044	998	1177	1037
Частка продукції тваринництва, %	22,9	17,0	15,6	8,1	14,6
Умовні голови на 100 га сільгоспугідь	33,3	33,8	21,3	17,2	49,1
Частка господарств, які не мали виручки від тваринництва	54,8	55,1	59,4	68,7	80,8
Кількість працівників на 1000 га сільгоспугідь, осіб	26	27	22	20	20
Довідково. Частка групи підприємств, %	9,0	28,4	28,8	18,4	15,4

*Джерело: розраховано за первинною базою даних статистичної звітності сільськогосподарських підприємств за формою № 50-сг.

Гармонізувати аграрний і сільський розвиток можна за реалізації таких напрямів:

- працевлаштовувати сільських жителів за рахунок розвитку тваринництва, інших трудомістких галузей (хмелярство, льонарство тощо);
- інтегрувати малі форми господарювання у продовольчі ланцюги;
- інвестувати сільгосппідприємствами у професійне навчання сільської молоді з подальшим працевлаштуванням на своїх підприємствах та інших сферах села;
- гарантувати зарплату працівникам сільського господарства не нижче від середнього рівня за всіма видами економічної діяльності (становить лише 75%);
- забезпечувати належну орендну плату за землю, а не на мінімальному рівні;
- надавати підтримку сільгоспвиробникам за будь-якими державними програмами лише за умови дотримання визначених екологічних вимог (за аналогією з європейським підходом «cross-compliance»);
- реєструвати сільгосппідприємства за місцем розташування оброблюваних угідь (тоді платежі спрямовуватимуться у місцевий бюджет);
- унормувати введення збору у розмірі 0,3–1% від грошової оцінки орендованої землі на розвиток сільських громад (нині укладаються

соціальні договори, згідно з якими, сільгосппідприємства сплачують 100 грн/га угідь за рік до місцевого бюджету).

Висновки і перспективи. В аграрну політику слід включити такі основні напрями сільського розвитку, які доцільно реалізувати в середньостроковій перспективі:

- підтримка малих і середніх сільгосппідприємств (схвалити рамковий Закон «Про аграрний устрій в Україні» із запровадженням диференційованої підтримки різних груп виробників, узаконити диверсифіковану діяльність малих господарств як особливу форму господарювання, та унормувати їх пріоритетний доступ до ресурсів, надавати підтримку на модернізацію цих господарств);
- диверсифікація зайнятості та доходів селян за рахунок несільськогосподарських видів (сільський туризм, енергетичне господарство, переробка продукції тощо);
- стимулювання організації груп виробників;
- підтримка формування виробничої інфраструктури (зокрема, площадок і резервуарів для зберігання органіки, оскільки, згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, необхідно імплементувати норми Директиви ЄС № 91/676 про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами із сільськогосподарських джерел);
- підтримка ведення органічного сільського господарства.

У проекті Державного бюджету на 2017 р. передбачена загальна сума прямої підтримки розвитку аграрного сектору 4,6 млрд грн (на 2,7 більше, ніж у 2016 р.), майже 3 млрд грн – для підтримки малих і середніх товаровиробників шляхом надання дотації на 1 га площі посіву. Дотації будуть розподілятися за формулою з урахуванням виробничих показників. Для спрощення адміністрування дотацій пропонується враховувати основний виробничий показник – утримання сільськогосподарськими товаровиробниками худоби у розрахунку на 1 га угідь, наприклад, на рівні 0,5 умовних голів (нині припадає 0,25 ум. гол.). 63% великих і середніх сільськогосподарських підприємств зовсім не ведуть тваринництва (за даними ф. 50-сг). Такий підхід при наданні державної підтримки (аналогічний європейському підходу cross-compliance) дасть змогу працевлаштувати сільських жителів за рахунок розвитку трудомісткого тваринництва, до того ж, забезпечуватиметься поповнення поживних речовин у ґрунті завдяки внесенню органічних добрив.

Необхідні інституційні зміни в контексті забезпечення сільського розвитку. Слід закріпити функції з сільського розвитку за Мінагрополітики (крім питань регіональної інфраструктури) і створити відповідну базу. Задля координації діяльності, створити Міжвідомчий комітет у справах сільського розвитку, до якого увійдуть представники різних міністерств. Створити агентство з адміністрування виплат на підтримку аграрного і сільського розвитку з підпорядкуванням Кабінету Міністрів.

Важливо створювати фонди локального розвитку (фонди розвитку сільських громад) на рівні базових адміністративно-територіальних одиниць для реалізації проектів місцевого розвитку на засадах

соціального партнерства (у тому числі із сільгосппідприємствами). Розповсюджувати найкращі практики сільського розвитку (як, наприклад, «тематичне село», вирощування нішевих культур, виробництво традиційних продуктів харчування, розвиток ремесел), які ініціюють сільські громади, з урахуванням європейського досвіду.

Список літератури

1. Юрчишин В. Формування і системна розбудова новітньої державної аграрної політики / В. Юрчишин // Економіка України. – 2007. – № 10. – С. 4–15.
2. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 74–85.
3. Павлов О. І. Сільський розвиток як результуюча функціонування сільських територій та аграрної сфери / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 77–82.
4. Політика сільського розвитку на базі громад в Україні : наук. доп. / за ред. чл.-кор. НАН України д-ра екон. наук О. М. Бородіної, чл.-кор. НААН України д-ра екон. наук І. В. Прокопи, д-ра екон. наук О. Л. Попової ; НАН України ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2015. – 70 с.
5. Regulation (EU) № 1305/2013 of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) № 1698/2005 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0487:0548:EN:PDF>
6. Regulation (EU) №1306/2013 of the European Parliament and of the Council on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Council Regulations (EEC) № 352/78, (EC) № 165/94, (EC) № 2799/98, (EC) № 814/2000, (EC) № 1290/2005 and (EC) № 485/2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0549:0607:EN:PDF>
7. Преобразование нашего мира: повестка дня в области устойчивого развития до 2030 года. Проект итогового документа саммита ООН по принятию повестки дня в области развития на период после 2015 года [Электронный ресурс] / Режим доступа : http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/L.85&referer=/english/&Lang=R
8. Мантино, Ф. Сельское развитие в Европе. Политика, институты и действующие лица на местах с 1970-х годов до наших дней / Ф. Мантино ; пер. с итал. И. Храмовой. – Совместное издание Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН и Business Media of the Sole 24 Ore. – 2001.

References

1. Yurchishyn, V. (2007). Formation and systematic development of modern state agricultural policy // *Economy of Ukraine*, 10, 4–15.
2. Borodina, O., Prokopa, I. (2009). Rural development in Ukraine: creation problems // *Economy of Ukraine*, 4, 74–85.
3. Pavlov, O. I. (2013). Rural development as a result of rural areas and agriculture functioning // *Economika APK*, 1, 77–82.
4. Policy of rural development on the community basis in Ukraine: scientific paper / Associate Member of NASU & Doctor of Economics O. M. Borodina, Associate Member of NAASU & Doctor of Economics I. V. Prokopa, Doctor of

Economics O. L. Popova; Institute for Economics and Forecasting NAS Ukraine. – K., 2015,70.

5. Regulation (EU) № 1305/2013 of the European Parliament and of the Council on support or rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) № 1698/2005 [Electronic resource] / Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0487:0548:EN:PDF>.

6. Regulation (EU) № 1306/2013 of the European Parliament and of the Council on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Council Regulations (EEC) № 352/78, (EC) № 165/94, (EC) № 2799/98, (EC) № 814/2000, (EC) № 1290/2005 and (EC) № 485/2008 [Electronic resource] / Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0549:0607:EN:PDF>.

7. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Draft outcome document of the United Nations summit for the adoption of the post-2015 development agenda [Electronic resource] / Access mode: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/L.85&referer=/english/&Lang=R.

8. Mantino, F. (2001). Rural development in Europe. Policy, institutions and actors at the field work from 1970 to present day. Translation from Italian by I. Hramova. – Joint publication of Food and Agriculture Organization UNN and Business Media of the Sole 24 Ore.

СЕЛЬСКОЕ РАЗВИТИЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОВРЕМЕННОЙ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКИ

О. Л. Попова

Аннотация. *Раскрыты концептуальные основы сельского развития как составляющей части аграрной политики, направления и отдельные инструменты его гармонизации с аграрным развитием, актуализирующиеся при разновекторности аграрного роста и сельского упадка в Украине. Обобщены применяемые в рамках Единой сельскохозяйственной политики Европейского Союза подходы и механизмы реализации взаимосвязанной двухкомпонентной аграрной политики. Обоснованы предложения по институциональным изменениям с целью обеспечения сельского развития.*

Обосновано, что в аграрную политику следует включить основные направления сельского развития, в частности: поддержка малых и средних сельхозпредприятий, диверсификация занятости и доходов крестьян за счет несельскохозяйственных видов, стимулирование организации групп производителей, поддержка формирования производственной инфраструктуры, поддержка ведения органического сельского хозяйства.

С целью координации деятельности, необходимо создать Межведомственный комитет по делам сельского развития, в который войдут представители различных министерств, и создать агентство по администрированию целевых выплат с подчинением Кабинету Министров Украины.

Важно создавать фонды локального развития сельских общин для реализации проектов местного развития на принципах социального партнерства, в том числе с сельскохозяйственными предприятиями. Распространять лучшие практики сельского развития («тематическое село», выращивание нишевых сельскохозяйственных культур, производство традиционных продуктов питания, развитие ремесел), которые иницируются сельскими общинами.

Ключевые слова: *составляющая аграрной политики, гармонизация аграрного и сельского развития, основные направления сельского развития, поддержка малых и средних сельскохозяйственных предприятий*

RURAL DEVELOPMENT AS A COMPONENT OF MODERN AGRICULTURAL POLICY

O. L. Popova

Abstract. *Conceptual basics of rural development as an agricultural policy component, directions and single instruments of harmonization with agricultural development which are being actualized under multidirectional agricultural growth and rural depression in Ukraine are revealed. Applied approaches and mechanisms of realization interconnected two-component agricultural policy under Common Agricultural Policy of the European Union are generalized. Proposals for institutional changes to ensure rural development are grounded.*

The paper proves that agricultural policy should include the main areas for rural development, namely: support of small and medium agricultural enterprises, diversification of employment and peasants' income from the non-farm activity, promotion organizing groups of producers, support creation of production infrastructure, support of organic agriculture.

In order to coordinate activities, it is necessary to create a cross-sectoral Committee on Rural Development which will consist of representatives from different ministries and a Targeted Payment Administration Agency under the Cabinet of Ministers of Ukraine.

It is important to found funds for local development of rural communities to provide the realization of local development projects on the basis of social partnership, including agricultural enterprises; to disseminate the best practices of rural development ("thematic village", growing of niche agricultural crops, production of traditional food, craft development) forced by rural communities.

Keywords: *component of agricultural policy, harmonization of agricultural and rural development, key areas of rural development, support of small and medium enterprises*